

SAJTÓ

(Ez kemény fa lesz, drága barátom, s neked már fogytán az erőd!)

Pedig a fejszét, ha csak egyszer is még, ha utoljára is, fel kell emelni. Fel még akkor is, ha erőtlen visszahull s önnön magamat sebzem meg vele.

*

Idő: 1906. november. Szín: *A Nap* redakciója. Telefoncsengés! A legközelebb álló, – én ugrom oda.

– Halló!?

– Szíveskedjenek megmondani, Márkusra eddig hány szavazat esett...

– Nem tudom.

– Hallatlan ügyetlenség!

Ezt a felkiáltó jeles ítéletet egyéni képességeimről nem a kérdezősködő mondotta. Hanem főnököm, *A Nap* szerkesztője.

Megértettem. Egy számot kellett volna mondanom, akármilyet. *A Nap* presztizsét nem lett volna szabad kockáztatnom. Hogy híre menjen *A Nap* informátlanságának! Hallatlan ügyetlenség!

Braun Sándort, szegényt, régen sír takarja, s Teremtője előtt állván, nem mond link számokat. *A Nap* sem bukott bele – mit értem szenvedett – a presztizs csökkenésbe, minden szereplő régen már napirendre térhetett az ügy felett, csak, múlt emlékek taván evezve, előttem bukkan fel olykor a kérdés: ha ma szólna a csengő, mit felelnék?

Nem tudom.

*

Hogy ez a kis élmény annyit foglalkoztat, az onnan van, hogy belőle, összes gyökérszálaival együtt, kiásható az újságírás vezető gondolata.

En újságolvasó, mindenről tudni akarok. Térbeli és időbeli határoltágom azonban nem engedi, hogy a világ minden történéseinél ott legyek. Helyettesítem magam. Helyettesem az újságíró. Őt küldöm el a rendőrségre, hogy a tíz milliós valutacsempészés részleteit megtudjam, őt küldöm el a Morgue-ba, hogy a Híd utcai gyilkosság áldozatát helyettem megtekintse, őt küldöm el Lemberg alá: hány kilométerre vannak még az oroszok, és vele hallgattatom ki, mit beszélt Joffreral Take Jonescu. Akadályt, távolságot ne ismerjen. Szemét távíródróttal, fülét telefondróttal száz kilométerekre élesítse, tanuljon meg oroszul, románul, lengyelül, olvassa el helyettem az Izvesttát, és tudja meg bármily áron Henderson terveit. Tanácskozzék Wilson házi orvosával, Simons külügyminiszterrel Zürichbe utazzék, s nekem reggel számoljon be róla: korridor-e még a korridor? Tudni akarom: Ignotus Svájcban él-e és Babitsnak szabad-e írnia? Tudni akarom: Péterfalván dolgoznak-e már, s egy körorvos fizetése hány ezer lej?

Minden kérdésemre igazat feleljen, pontosan feleljen, s amire nem tud, mondja: *nem tudom*. Nekem ne hasaljon, nekem ne hazudják. Azért küldöttem, mert magam nem mehettem. Különös tiszteletemre számot tarthat, ha megbízásomat híven teljesíti. De nem ismerem többé, ha egyszer hazudik.

*

És teljesen feleslegessé, kínzó túrhetetlenségévé válik a számomra, ha olyasmiről hoz hírt, amiről nem kérdeztem. Nem vagyok kíváncsi útközben talált színes kavicsaira; ha a váradi főtárgyalásra küldtem, nem érdekel, útítársaival az úton, hogy mit beszélt. Az extratúrákat sem szeretem. Ha színházba küldtem, ne térjen be a primadonnák öltözőibe. Magánszorgalmi kirándulásaival, kérem, ne untasson, unalmában se induljon történetesen riportra, nem érdekelnek a „Nagy férfiú” házmesterének obszervációi, és nincsen időm: a strandfürdő illetlenségeire. Sose feledje: én küldöttem el, s nem gáncsért küldöttem, nem dicséretért. Hahol szükséges, kiosztom magam.

(Fiatal újságíró, ki e sorokat olvassa, ne kevesellje a tennivalót, mit mégis reá bízok, nem mondja, hogy géppé süllyesztem, és hogy: magát kiélni vágyó bátorságával mit tegyen!? Aktív szerepet vindikál magának e világ rendjében!

Jól teszi.

De csak akkor teszi *jól*, ha a rábízottakat el is intézi, és jól intézi el. Figyelmeztetem: nem lesz könnyű dolga, és bátorsága nem marad parlagon. Önnek igazat kell mondania; hogy ezt tehesse, az igazság birtokába kell jutnia. És ehhez – két szeme, két füle nem lesz elegendő. Szüksége lesz szívének és intellektusának minden erényeire. Állig gombolózott embereket, ekrazittal bélelt titkokat kell vallatnia. Már hozzájuk jutni nehéz. És vissza tőlük – hozzám – jaj, még nehezebb. Titok kincsek szállítóját, meglátja, fehérre sápasztja, majd a terror, és szédületbe vonja a kísértők raja. Írása már csak technikai készség, munkája gros-ját nem íróttal végzi.)

*

Politikai írások, művészet, irodalom és ezek kritikai szemlélete is helyet foglal a lapban, jól tudom. De ezek se ejtsenek senkit az újságírás igazi természetéről tévedésbe. Ha szintjük magaslatán állanak, csak emelvényül használják az újságot, honnan messze száll a hang. Ha szintjük alá szállnak, csak politikai és irodalmi demagógiát revelálnak, foglalkozni sem érdemes velük.

Becsületes sajtó nem csinálhat közvéleményt. Csak orientálhatja a közt, és reflektálhatja a véleményt. Ezen túlmenő ténykedése: határsérelem, mely az olvasóközönség véleményszabadságán ejtetik, eredője pedig: egy kérlelhetetlen antizsurnalizmus.

Határsérelemről szólván, a perfid határsértések se ejtsenek tévedésbe, miket írók és újságírók kölcsönösen követnek egymás határterületein. A vezércikk formát öltött lírizmusok egyfelől, novella formájukkal magukat mentető hazug riportok másfelől nem fognak megtéveszteni. Semmitmondó formáció mind a kettő, és semmire, csak arra jó, hogy a dunsztot növelje, melybe az újságírói kötelesség éles kontúrjai belevesznek, s amelyben kivirulnak a zsurnalizmus lápvirágai.

*

Szemmel nem látható vékony vonal,... rajtvonal, melybe harcra áll a komoly újságírás szürke hadserege. Vékony vonal, lehet innen maradni, lehet túlmenni rajta. Ad egy kis latitudo-öt, de tisztességes újságírók nem élnek vele. Ez a latitudo: az újságíró-paraziták táptalaja!

Az *Ipar* (lovag) *Bank* közgyűlést hirdet, újságemberem megjelenik, hogy hírül hozza nekem az ott történeteket. És olvasom a reggeli lapban, hogy Nimmersatt ügyvezető, „a kiváló pénzkapacitás” beszámolt az üzletmenetről. Hát kikérem magamnak! Nekem ne próbáljon ilyesmit beadni. Én jobban tudom, hogy Nimmersatt kicsoda. Ne dolgozza túl magát barátom, ne lépjen túl a rajtvonalon. Mert közel a gyanú, hogy nem ingyen teszi.

Ugyanaz a gyűlés. Blaubart részvényes tisztán szeretné látni a tőkeemelés módozatait, és kifogásolja az alkalmi szindikátus részvény átvételeit. A reggeli lapban ennek nyoma sincs. Hát

kikérem magamnak. A munkát el kell végezni, barátom, nekem ne merjen innen maradni a rajtvonalon. Mert – egész biztosan tudom, hogy pénzt kapott érte.

Papírját nem veszem a kezembe, előttem nem újság többé. Wisch!

Dr. Nyárs köszönetet mond az igazgatóságának a kiváló üzleti eredményekért. Ez a dr. Nyárs minden évben egyszer megjelenik. Ezt is kikérem magamnak. Ezt pláne kikérem magamnak. Csak a vonalon maradni, barátom, csak arra felelni, amiről kérdést intéztem Önhöz. Minden erőlködés hiábavaló: a semmiből nem lehet valamit csinálni. Ez a Nyárs polgár nekem levegő.

*

A sajtó nagyhatalom...

Az. Nagyhatalom. Fiatal újságíró társaim, féljék e hatalmat, féljenek tőle. Percre se higgyék, hogy visszaélhetnek a hatalommal, mely nem is az Önöké.

Ha látnak nagyhatalmú újságírót, nézzék meg hatalmát közelebbről. Éjféli sikátorok brávo-hatalma az. Vagy köpenicki kapitányoké.

A sajtó nagyhatalom. Míg igazat szól. De papiros-mázológép, mihelyt hazudni kezd. Így tanított minket Gyulai Pál..

Zord Idő, 1920, 17. szám.